

Konkursas „Pasidalink istorija apie tautinį rūbą tremtyje“

2016 metais, minint Gedulo ir vilties dienos 75 metų sukaktį, Etninės kultūros globos taryba kartu su Pasaulio Lietuvių Bendruomene paskelbė konkursą „Pasidalink istorija apie tautinį rūbą tremtyje“. Dalyvauti konkurse pakviesti turintys savo artimųjų (tėvų, senelių, giminaičių) istorinių tremties nuotraukų, kuriose tremtiniai dėvi tautinius rūbus. Paprašyta atsiųsti trumpą istoriją, kurioje atsiskleistų, kokia yra žmogaus vilkinčio drabužio istorija, kokios yra rūbo įsigijimo aplinkybės. Konkurso rengėjai siekė surinkti liudijimų apie sunkiomis tremties sąlygomis išsaugotą tautinę tapatybę. Rengėjai kėlė tikslą ištraukti iš užmaršties istorijas, kuriose atsiskleidžia, jog tautinis kostiumas buvo ir gali būti didelė žmogaus brangenybė, svarbus tapatybės simbolis.

Konkursui buvo pateiktos 6 istorijos. Kiekviena iš jų patvirtina, jog tremtį patyrusiems mūsų tautiečiams tautinis kostiumas buvo itin svarbus tapatybės raiškos ženklas. Pasakojimai atskleidžia, kiek kūrybiškumo ir ryžto turėjo turėti tremtiniai, kad tremties nepritekliaus sąlygomis pasisiūtų tautinius kostiumus, išradingai pasigamintų jo detales. Itin įdomi istorija, liudijanti, kad tautinis kostiumas buvo atsigabentas iš Lietuvos – pasiimtas trėmimo metu, o grįžtant į Lietuvą vėl parsigabentas atgal.

Šios istorijos – įkvėpimo šaltinis šiuolaikiniam žmogui, ne retai suabejojančiam tautinio kostiumo idėja. Matydama konkurso prasmę, Etninės kultūros globos taryba skelbia konkurso „Pasidalink istorija apie tautinį rūbą tremtyje“ tęsinį. Tik šiais metais kreipiamės į platesnę auditoriją – visus, kurie gyvena Lietuvoje ar toli už jos ribų. Laukiame įdomių istorijų apie savo ar savo artimųjų tautinį drabužį iš kiekvieno, kuriam tautinis kostiumas yra svarbus etninės, regioninės ar asmeninės tapatybės simbolis arba brangi šeimos relikvija.

Tikimės, kad ši akcija, kurią pavadiname „Tautinis drabužis mano šeimos istorijoje“, padės sukaupti vertingos medžiagos, kurioje tautinis kostiumas išryškės kaip savastis, kupina įvairiausių prasmių. Šia akcija siekiame geriau atskleisti tautinio kostiumo reikšmę mūsų gyvenimuose ir tautos istorijoje. Tikimės, kad šios istorijos pasitarnaus tautinio rūbo ar tapatybės tyrinėjimuose. Galbūt jos bus įkvėpimo šaltinis ieškant tapatybės simbolių jaunimui ir platesnei visuomenei.

Etninės kultūros globos tarybos informacija

Konkursui „Pasidalink istorija apie tautinį rūbą tremtyje“ pateiktos istorijos:

Pirmoji istorija. Pirmąją istoriją papasakojo Genovaitė Radėnienė (Kriščiūnaitė), g. 1934 m., gyv. Pasvalyje. Užrašė Biržų krašto muziejaus „Sėla“ muziejininkė Jadvyga Kriščiūnienė 1993 m. ir 2016 m.

Tautinius šokius šoko tik merginos. Chara Kutulo (Zaigrajevo raj. Buriatijoje) tremtinės saviveiklininkės, apie 1957 m. Iš dešinės antra G. Radėnienė

Tremtinės saviveiklininkės juostų raštais puoštoje scenoje. Dėvi pačių pasisiūtus tautinius drabužius, prijuostėms panaudotos motinų skarelės. Chara Kutulas Zaigrajevo raj. Buriatijoje, apie 1957 m. Iš dešinės antra G. Radėnienė

„Juozo Krikščiūno, Pasvalio raj. ūkininko iš Dvarelišio k., Daujėnų vlsč. šeima: žmona Agota, dukra Genovaitė ir sūnus Jonas buvo ištremti 1948 m. gegužės 22 d. Paskutinė šeimos gyvenamoji vieta tremtyje prieš grįžtant į gimtinę buvo Chara Kutulo gyvenvietė, Zaigrajevo raj. Buriatijoje.

1955 m. rudenį gyvenvietės jaunimas ėmėsi kultūrinės veiklos: šoko, dainavo lietuviškas dainas, vaidino. Meninės saviveiklos organizatore ir jaunimo įkvėpėja tapo tremtinė Bronislava Kairytė, kilusi iš Valdeikių k., Pasvalio raj. Ji režisavo, dainavo, gražiai piešė. Nuotraukoje matoma lietuvių liaudies ornamentais ištapytos scenos dekoracija – jos darbas. Muziejuje saugomi Genovaitės Radėnienės (Krikščiūnaitės) rankdarbiai taip išsiuvinėti pagal B. Kairytės piešinius.

Tautinius drabužius pasirodymams teko pasisiūdinti. Merginos nuvažiavo į Buriatijos sostinę Ulan Udę, nusipirko languoto medvilninio audinio sijonams,

liemenėms (kiklikams) – juodo satino bei geltonos juostelės apdailai, palaidinėms („bliuskutėms“) – balto audinio ir galvos dangai, karūnelėms – spalvotų kaspinių. Prijuostėms tinkamo audinio negavo, tad panaudojo iš Lietuvos atsivežtas motinų skareles. Kitoms merginoms teko „rėdytis“ vyriškais drabužiais, mat jaunuoliai šokti nepanoro, juos domino tik motociklai.

Bendrai organizuotuose vakaruose su savo programomis pasirodydavo lietuviai ir vietiniai. Lietuvių programos turėjo didžiulį pasisekimą, lietuvius vietiniai labai gerbė.

Lietuviai dalyvavo meno saviveiklos apžiūroje Novolinske. Šokėjos užėmė I-ją vietą. Matyt, sėkmę nulėmė šokis, atitikęs ideologines nuostatas, baltomis suknelėmis vilkinčios merginos iš raudonų kaspinių šokio pabaigoje padarė penkiakampę žvaigždę.

Saviveiklininkės tremtyje koncertavo iki 1957 m. vasaros, vėliau koncertinė veikla slopo, lietuviai pradėjo grįžti į gimtinę.

Muziejuje saugoma apie 1956 m. G. Radėnienės tremtyje pasisiūto tautinio drabužio komplekto dalis: sijonas (raudonos, žalios, geltonos ir baltos spalvos languotas audinys) ir juoda liemenė.“

Antroji istorija atkeliavo iš Zantrykų muziejaus. Ją atsiuntė Zantrykų muziejaus vyr. fondų saugotoja Skaistė Višinskaitė-Kumštienė.

Fotografuota trentyje apie 1957 metus Krasnojarsko krašte, Beriozovo rajone. Nuotraukoje antra iš kairės - Juzė Dimšaitė, už muzikanto - E. Žebrauskaitė, pirma iš dešinės - R. Bendžiūnaitė, kiti nuotraukoje esantys žmonės kilę iš Kybartų. Skrybėlės pasiūtos iš popierinių maišų.

Nuotrauka fotografuota trentyje apie 1957 metus Krasnojarsko krašte, Beriozovo rajone. Nuotraukoje antra iš kairės - Juzė Dimšaitė, už muzikanto - E. Žebrauskaitė, pirma iš dešinės - R. Bendžiūnaitė, kiti nuotraukoje esantys žmonės kilę iš Kybartų. Skrybėlės pasiūtos iš popierinių maišų.

Juzė Dimšaitė gimė 1930 metais Skrynapių k., Griškabūdžio valsč. 1951 m. spalio 2 d. J. Dimšaitę ir jos šeimą ištrėmė į Sibirą. Iš tremties į Lietuvą J. Dimšaitė grįžo 1959 metais, dirbo buhalterė, redagavo satyrinį sienlaikraštį „Botagas“, vaidino saviveiklos teatre, tapė paveikslus, buvo Lietuvos tautodailininkų sąjungos narė. Fotonuotrauka iš Zanavykų muziejaus fondų.

Trečioji istorija. Istoriją atsiuntė Šilutės rajono F. Bajoraičio viešosios bibliotekos Inkaklių filialo bibliotekininkė Daiva Milkerienė.

1954 m Sibire "Lietuvaitė" //

Nuotraukoje - Rūta Penkauskaitė (Ciparienė), g. 1932 m. Išstremta iš Inkaklių kaimo, Švėkšnos apylinkės, Šilutės rajono 1951 m., į Lietuvą grįžo 1956 m. Nuotrauka daryta Krasnojarsko krašto, Ačinsko rajono, Karlovkos kaime 1954 metais. Fotografavo Petras Giedrimas, kuris tuo laiku važinėjo po Sibirą ir paveikslavo lietuvius; kilęs taip pat iš Švėkšnos apylinkių (Šilutės rajono).

Penkauskaitė Rūta vilki dar Lietuvoje siūtais tautiniais drabužiais. Kaip pati Rūta pasakoja, medžiaga pirкта Šilutės krautuvėje, o siuvo siuvėja. Treptyje šie drabužiai vilkėti tik kartą - paveiksluojantis, nes visas laikas buvo skiriamas tik darbui. Tautinius drabužius 1956 m. parsivežė į Lietuvą.

Nuotrauka padidinta (105 x 163 mm) iš mažesnės (58 x 85 mm). Ant nuotraukos padarytas įrašas „ 1954 m Sibire „Lietuvaitė“.

Sibirie

Sesės Penkauskaitės vilki dar Lietuvoje siūtais tautiniais drabužiais. Iš kairės – Elena Penkauskaitė (Klumbienė) ir Rūta Penkauskaitė (Ciparienė). Abi su savo tautiniais drabužiais. Nuotrauka daryta Krasnojarsko krašto, Ačinsko rajono, Karlovkos kaime 1954 metais. Fotografavo Petras Giedrimas.

Nuotraukos dydis 58 x 85 mm. Ant nuotraukos įrašas „Sibire“. Antroje nuotraukos pusėje įrašas „Sibiro žemelėje 1954 m.“.

Ketvirtoji istorija. Ją atsiuntė Utenos A. ir M. Miškinių viešosios bibliotekos vyr. bibliografe Milda Jankauskienė, remdamasi tremtinės Birutės Jankauskaitės-Petrauskienės atsiminimais, aprašytais knygoje „Iš praeities prisiminimų: buvusios tremtinės Birutės Jankauskaitės-Petrauskienės prisiminimai.“ (1989).

Milda Jankauskienė rašo:

Birutė Jankauskaitė-Petrauskienė, Jono, gimusi 1936 m. Užpaliuose Utenos rajone, 1949 m. kovo 25 d. buvo ištremta į Irkutsko sritį. Gyveno su šeima Bulyki gyvenvietėje. 1953 m. išvyko į Irkutską ir mokėsi Irkutsko prekybos technikume, vėliau neakivaizdiniu būdu – Visasąjunginio prekybos instituto Irkutsko filialo ekonomikos-apskaitos fakultete. 1956 m. jaunimo iniciatyva Irkutsko mieste susibūrė lietuvių saviveiklos būreliai.

Atsiminimuose Birutė Jankauskaitė rašo: „Labai sunku buvo gauti tautinius drabužius, aprengti jais nors pirmąją choro eilę, pasiūti drabužius šokėjams, gauti patalpas repeticijoms. Bet entuziazmas, noras parodyti, kad mes – ne tik tremtiniai, bet visų pirmausia – lietuviai, turintys savo nacionalinį orumą, nacionalinį meną, kultūrą, dainas ir šokius – viską nugalėjo“.

Į Lietuvą Birutė Jankauskaitė-Petrauskienė grįžo 1964 metais. Apsigyveno Akmenės rajono Ventos miestelyje.

Nuotraukoje: Irkutsko lietuvių tremtinių choras. Iš kairės pirmoje eilėje penkta Birutė Jankauskaitė. Choro vadovas Vytautas Kesilis. Nuotrauka daryta 1958 01 26. Perf. V. Paknys, 1989 m.

Penktoji istorija. Ją atsiuntė Druskininkų miesto rezistencijos ir tremties muziejus. Istorija tokia:

Vlada Jakavonytė gimė 1929 m., Kasčiūnų kaime, Varėnos r. Dėl brolio Juozo Jakavonio partizanavimo jų šeima buvo išblaškyta, tėvas ištremtas, o ji su mama ir seserimi slapstėsi Dzūkijos kaimuose. 1952 metais, savo noru nuvažiavo pas ištremtą tėvą į Sibirą. 1957 metais ištekėjo už Petro Treigio. Vlados brolis – Merkinės apylinkių partizanas Juozas Jakavonis – Tigras. Pokario metais dvidešimtmečiui jaunuoliui buvo lemta būti legendinių Pietų Lietuvos partizanų vadų – Juozo Vitkaus – Kazimieraičio ir Adolfo Ramanausko – Vanago ryšininku, o jo tėvų sodyboje buvo įrengtas bunkeris – partizanų vadavietė. Čia buvo įrengta spaustuvėlė, rengiami ir spausdinami štabo dokumentai, leidžiamas partizanų pogrindinis laikraštis „Laisvės varpas“. 1946 metų gruodžio 8 dieną enkavedistų suimtas su partizanų spauda, J. Jakavonis buvo žiauriai kankinamas Merkinėje ir

Varėnoje, nuteistas 15 metų lagerio ir tremties, buvo išvežtas į Kolymos rūdynus. Netekęs sveikatos, po trylikos metų sugrįžo į Lietuvą. Prasidėjus Atgimimui, J. Jakavonis aktyviai įsitraukė į Sąjūdžio veiklą. 1997 metais sodyboje buvo atstatytas bunkeris. Jį nuolat lanko svečiai iš Lietuvos ir užsienio.

Nuotraukoje: Tremtinės lietuvaitys, pačios pasisiuvusios tautinius drabužius, šoka „Kepurinę“. Iš kairės trečia Vlada Jakavonytė, ketvirta – Aldona Bernatavičienė. Tanzybėjus, Jarmakovskio r., Krasnojarsko kr. 1955 m.

Šeštoji istorija. Ją atsiuntė Etninės kultūros globos tarybos specialistė Sigita Dacienė iš Telšių. Jos darytose nuotraukose – telšiškė Birutė Darbutienė. Sigita rašo:

Tautinius rūbus Birutės sesei Valerijai Jasinskienei – Paškauskaitei (1927 – 2002) padovanojo vaikystės draugė Natalija (gim. 1927 m.), grįžusi iš tremties, iš Sibiro, apie 1972-1974 metus. Rūbus Natalija dėvėjo tremtyje, visomis lietuviškų švenčių progomis. Natalija buvo labai gabi, naginga, meniška, manoma, kad pati pasisiuvo šiuos tautinius rūbus.

pasauliolietuvis.lt